

Asia: VN/33230/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta annetun asetuksen sekä perusopetusasetuksen muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lukukeskus - Läscentrum kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa luonnoksesta perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta annetun asetuksen sekä perusopetusasetuksen muuttamisesta.

Lausunnossa keskitytään Opetus- ja kulttuuriministeriön lausuntopyyntöön nostamaan kolmeen kysymykseen 1) kuinka hyvin tunti- ja opetusvuorokaudet esitetyssä muodossa vastaavat luku-, kirjoitus- ja laskutaidon tarpeeseen, 2) onko tunti- ja opetusvuorokauden kohdentaminen eri vuosiluokille esitetyssä muodossa tarkoituksen mukainen ja 3) antamaan muita huomioita esityksestä?

Lukukeskus kiittää hallituksen esitystä lisätä kaksi vuosiviikkotuntia äidinkielen ja kirjallisuuden vuosiluokille 1-2. Pidämme tärkeänä, että tuntimäärän lisääminen kohdennetaan lapsen syventävän lukutaidon ja pitkäjänteisen lukemisen tukemiseen. Siksi toiveemme on, että uudistus ei johda opetussuunnitelman perusteiden tai paikallisten opetussuunnitelmien sisältöjen laajentamiseen.

Hyvä lukutaito tukee lapsen ajattelua, kaikkea oppimista ja osallisuutta. Kun lapsella on hyvä lukutaito ja riittävä sanavarasto, hänen on helpompi ilmaista itseään, kertoa tunteistaan ja toimia yhdessä muiden kanssa. Lapsen kiinnostus kirjoihin ja into lukea on paras lähtökohta lukemaan oppimiselle.

Suomen kieleen ja kirjallisuuden suunniteltu tunti- ja opetusvuorokauden lisääminen antaa mahdollisuuden lukutaidon tukemiseen ja lukuinnon syöttämiseen. Kiireettömän lukemisen opetuksen lisäksi tunti- ja opetusvuorokauden lisääminen antaa mahdollisuuden lisätä lukuharrastusta tukevaa kirjallisuuskasvatusta, jolla on erityisesti varhaisessa vaiheessa kauaskantoisia seurauksia oppijan lukutaidolle.

Tutkimuksen mukaan jo lukemaan opettelevien lasten opetuksessa opettajan kannattaa mekaanisen lukemisen harjoittelun rinnalla lukea ääneen ja keskustella yhdessä ryhmän kanssa uusista käsitteistä. Tämä tukee oppijoiden luetun ymmärtämisen kehitystä, vaikka sujuvaa mekaanista lukutaitoa ei olisi vielä saavutettu. Kaunokirjallisuuden käyttöä opetuksessa puoltavat myös PIRLS-tulokset, joissa tekstilajeista ainoana juuri kaunokirjallisuuden aktiivisella lukemisella löydettiin

merkitsevä yhteys lukutaitoon. Siksi vuosiviikkotuntien lisäämisen ohella tulisi mahdollistaa kaikille opettajille riittävät tiedot ja resurssit monipuoliseen lukemisen tukemiseen. Tämä tarkoittaa mm. täydennyskoulutuksia, koulukirjastojen ylläpitämistä, kirjallisuuden saatavuutta ja lukemista tukevien apuvälineiden hyödyntämistä.

Monipuolisen kirjallisuuden saatavuuden lisäksi koulussa tulisi innostaa lukemiseen monipuolisin ja toiminnallisin keinoin. Kouluissa järjestettävät kirjailijavierailut tutkitusti lisäävät kiinnostusta kirjoihin ja lukemiseen. Myös sanataidekasvattajien toiminnalliset työpajat ovat konkreettinen keino lisätä intoa lukea ja kirjoittaa. Tulisikin varmistaa, että alakoulun aikana jokaisella lapsella olisi mahdollista kohdata kirjailija ja päästä osalliseksi sanataidekasvattajien osaamisesta.

Lukemista tulee tukea koko koulupolun ajan. Mekaaninen lukutaito saavutetaan alkuopetuksessa, mutta lukemista tulee harjoitella määrätietoisesti myös seuraavilla luokka-asteilla. Yhdymme siksi sekä Äidinkielenopettajien liiton että Karvin näkemyksiin siitä, että viikkotunteja olisi hyvä lisätä myös vuosiluokille 3-6.

PIRLS 2021 –tutkimuksen mukaan suomalaisista neljäsluokkalaisista lukutaidon tyydyttävän tason alapuolelle jää tytöistä 13 prosenttia ja pojista 18 prosenttia. Heikkojen ja erittäin heikkojen lukijoiden osuus on kasvanut merkitsevästi ja erinomaisten osajien määrä on vähentynyt. Tytöistä 17 prosenttia ja pojista 12 prosenttia on erinomaisia lukijoita, kun vielä vuonna 2016 tytöistä erinomaisia lukijoita oli yli viidennes ja pojista 14 prosenttia. Tämän kehityssuunnan kääntäminen edellyttää panostuksia perustaitoihin koko alakoulun, ja vielä yläkoulunkin ajan.

Suomalaisoppilaiden lukemista ja lukutaitoa 1.-9. luokalla seuranneen Jyväskylän yliopiston pitkittäistutkimuksen mukaan henkilökohtaiset vapaa-ajan lukemisen tavat muodostuvat jo varhain ja myös ennustavat henkilön lukemistottumuksia vielä nuoruudessakin. Suomen PIRLS-aineiston mukaan puolikin tuntia päivittäin koulun ulkopuolella lukevien lasten lukutaito on olennaisesti korkeammalla tasolla kuin vähemmän lukevien lasten. Tämän tiedon valossa voidaan pitää hätkähdyttävänä sitä, että jopa puolet oppilaista ilmoitti lukevansa arkipäivisin vähemmän kuin puoli tuntia päivässä. Alle puoli tuntia lukevien oppilaiden osuus on kasvanut 11 prosenttiyksikköä vuodesta 2011. Tästäkin syystä koulussa tapahtuva lukemisen tukeminen ja lukemiseen varatun ajan lisääminen on tärkeää. Lasten ja nuorten hyvä lukutaito tukee kaikkea oppimista ja kantaa pitkälle jatko-opintoihin saakka.

Vanhempien lukemisen merkitys lapsen lukutaidolle on kasvanut entisestään. Lapsen lukutaito on sitä parempi, mitä enemmän vanhemmat käyttävät aikaa lukemiseen kotona. Tutkimusten mukaan vanhemmat lukevat aiempaa vähemmän ja yhä harvempi vanhempi pitää lukemisesta. PIRLS-tutkimuksen neljäsluokkalaisista 16 prosenttia kertoo, ettei oikeastaan koskaan näe vanhempaansa tai huoltajaansa lukemassa kirjaa ja lähes joka viidennen lapsen vanhemmat eivät pidä lukemisesta. Tärkeää olisikin osallistaa kodit entistä tasavertaisemmin lukemisharrastukseen mm. kannustamalla aktiiviseen kirjastojen käyttöön. Vuosiviikkotuntien lisääminen äidinkielen ja kirjallisuuden opetukseen on tärkeä yhteiskunnallinen viesti, joka kertoo perheille heti koulupolun alkaessa, miten tärkeän sivistyksen, oppimisen ja kasvun pohjan lukeminen muodostaa.

Hyvä lukutaito mahdollistaa lapsen ja nuoren täysipainoisen osallistumisen yhteiskuntaan, omien tavoitteiden saavuttamisen, opiskelun ja elinikäisen oppimisen. Lukutaidon vahvistaminen ehkäisee polarisaatiota ja on tae niin demokratialle kuin kriisinkestävyydellekin. Lukutaito on yksi avaintekijä syrjäytymisen ehkäisyssä. Suomessa arviolta noin 350 000 lasta ja nuorta on syrjäytymisriskissä. PISA-arvioinneissa on yhteiskunnassa pärjäämisen, työelämän ja opiskelun kannalta riittäväksi lukutaidon tasoksi määritelty suoritustason 3 tavoittaminen. Sen saavuttaa Suomessa 56 % nuorista.

Lukutaidon laajojen koko ihmisen elinkaarta ja yhteiskuntaa koskettavien vaikutusten takia vetoamme, että nyt lausunnon kohteena olevan esityksen lisäksi lasten ja nuorten lukutaitoa tuetaan laajasti kaikkina ikäkausina ja kaikilla yhteiskunnan sektoreilla. Toivomme, että Kansallisen lukutaitostrategian toimeenpanoa jatketaan, ja lukutaito-ohjelmalla on riittävät resurssit viedä strategian linjaukset käytäntöön.

Jäkkö Emmi
Lukukeskus-Läscentrum ry